بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان

هەرێمی کوردستانی عێراق
سەرۆکایەتی هەرێم
سەرۆك

بەناوی گەلەوە

بڕیار
ژمارە (١٤) ساڵی ٢٠٠٩

یاسای ژمارە (٧) ی ساڵی ٢٠٠٩
یاسای پەیمانگەی دادوەری هەرێمی کوردستان ـ عێراق

بە پێی خاڵی (٢)ی بڕگەی (یەکەم) ی ماددەی (١٠) ی یاسای سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان – عێراق ژمارە (١)ی ساڵی ٢٠٠٥ ی هەموارکراو و بە پاڵپشتی ئەو یاساکارییەی پەرلەمانی کوردستان – عێراق کردویەتی لە دانیشتنی ئاسایی ژمارە (١٥) لە ٢٠٠٩/٥/٢٧ بڕیارماندا بە دەرکردنی:

یاسای ژمارە (٧) ی ساڵی ٢٠٠٩
یاسای پەیمانگەی دادوەری هەرێمی کوردستان ـ عێراق

ماددەی یەکەم:

لەهەرێمی کوردستان ـ عێراقدا پەیمانگایەك بەناوی (پەیمانگەی دادوەری لەهەرێمی کوردستان ـ عێراق)دا، دادەمەزرێ و پاوەستی وەزیری داد دەبێت.

ماددەی دووەم:

ئامانجی پەیمانگەکە ئەمانەیە:

یەکەم: ئامادەکردنی دادوەران و ئەندامانی ئیددیعای گشتی.

دووەم: شایاندنی دادوەران و ئەندامانی ئیددیعای گشتی ئەوانە کە لەپلەی سێهەم و چوارەمن و هێشتا لەوەزیفەدان و پارێزەران .

سێیەم: شایاندنی کادیرە یاساییە جۆربەجۆرەکان لەفەرمانبەرانی ئەنجومەنی دادوەری و وەزارەتـی دادو، وەزارەت و دەزگاکانی تری حکومەت و بەرزکردنەوەی کاراییان.

ماددەی سێیەم:

یەکەم: ئەنجومەنەنێك سەرپەرشتیی پەیمانگەکە دەکات پێی دەڵـێن: ئەنجومـەنی پەیمانگـە، لەمانـەی خـوارەوە پێـك دێت.

١- جێگری سەرۆکی دادگای پێداچوونەوە .... سەرۆکە.

٢- گەورەترین (کۆنترین) دادوەری دادگای پێداچوونەوە ..... جێگرە.

٣- سەرۆکی ئەنجومەنی شوورای هەرێم .... ئەندامە.

٤- سەرۆکی دەستەی سەرپەرشتکاری دادوەری .... ئەندامە.

٥- سەرۆکی دەستەی سەرپەرشتکاری دادی .... ئەندامە.

٦- سەرۆکی داواکاری گشتی (الادعاء العام) .... ئەندامە.

٧- عەمیدێك لەعەمیدەکانی کۆلیجەکانی یاسا لەهەرێمدا کە وەزیـری فێرکردنـی بـالاّ و توێژینـەوەی زانـستی دەست نیشانی دەکا بەپێی راوێژ لەگەڵ وەزیری داد.... ئەندامە.

٨- بەرێوەبەری گشتیی پەیمانگەکە بەپێی راوێژ لەگەڵ وەزیری داد..... ئەندامە و بڕیاردەرە.

٩- نەقیبی پارێزەرانی کوردستان ..... ئەندامە.

دووەم: ئەرکوفەرمانی سەرۆك، لەکاتی پێوارییدا (غیاب) دەکەوێتە سەر شانی جێگرەکەی.

ماددەی چوارەم:

ئەنجومەنی پەیمانگە، لانی کەم مانگی یەك جار کۆدەبێتەوە و، سەرۆکی ئەنجومەن، یان سیان لـەئەندامـەکانی بۆیـان هەیە لەکاتی پێویستدا داوای کۆبوونەوە بکەن، ئەنجومەنیش بەئامادەبوونی دوو سێیەکی ئەندامەکانی کۆدەبێتـەوە و، بڕیارەکانیشی بەزۆرینەی دەنگ دەردەکات، ئەگەر دەنگەکانیش یەکسان بوون، ئەوا ئەو لایەنـەیان دەیباتـەوە کە دەنگی سەرۆکی لەگەڵە.

ماددەی پێنجەم:

ئەنجومەن ئەم ئیش و کارانەی خوارەوە دەکات:

یەکەم: سەرپەرشتیی گشتی پەیمانگەکە دەکات.

دووەم: پلان، بۆ رێکخستنی کاروبارو، پەرەپێدانی پەیمانگەکە و، سەرپەرشتیی جێبەجێ کردنیان پێشنیاز دەکات.

سێیەم: لەسەر ئەساسی بڕوانامە و لێهاتوویی و نمرە و دەستپاکی کەمەرجی یاسایین بۆ قبولکردن، ژمارەی داواکراو لەو قوتابیانەی پێشکەشیان کردووە بۆ پەیمانگەکە هەڵدەبژێرێت.

چوارەم: تاکە تاکەی بەرنامەی تیۆری و تەتبیقی بۆ خوێندن دادەنێ و، دەرسەکانیان دەستنیشان دەکات.

پێنجەم: وادەی دەست پێکردنی خوێندن و کۆتایی هاتنی خوێندن و دەستنیشانکردنی وەرزەکانی خوێندن و ماوەکانیان و، ماوەی پشووەکانیش دیاری دەکات.

شەشەم: ڕێساکانی تاقیکردنەوەو، وادەکانیان و، چۆنییەتی ڕێکارەکان و موراقەبەی رەوشی تاقیکردنەوەکان دادەنێ.

حەوتەم: ئەنجامەکانی تاقیکردنەوەکان ئیقرار دەکات.

هەشتەم: بەپێی ئیحتیاجی و، بەپێی مامناوەندی (معدل) نمرەکانی تەواو کردنی پەیمانگەکە و، بەپێی ئارەزووی قوتابی، سەرکەوتووەکان تەسنیف دەکات کەببن بە دادوەر و ئەندامانی داواکاریی گشتی.

نۆیەم: ڕێساکانی زەبتی (الانضباطية) بۆ قوتابیانی پەیمانگەکە دادەنێ.

دەیەم: پێڕۆی ناوخۆی پەیمانگەکە دادەنێ.

ماددەی شەشەم:

ئیدارەی پەیمانگەکە، بەڕێوەبەرێکی گشتی بەڕێوەی دەبات بەمەرجێ قازی بێت لەسنفی یەکەم، بەفەرمانی هەرێم دادەمەزرێت لەسەر (پێشنیازی وەزیری داد دوای ڕاگۆڕینەوە لەگەڵ ئەنجومەنی دادوەریدا) بەمەرجێ سیفەتی قازێتییەکەی بۆ بمێنێتەوە.

ماددەی حەوتەم:

بەڕێوەبەری گشتیی پەیمانگەکە ئەم ئەرکوفرمان و کارانەی خوارەوە دەکات:

یەکەم: بەڕێوەبەردنی کاروباری زانستی و ئیداری و دارایی پەیمانگەکە.

دووەم: جێبەجێ کردنی بڕیارەکانی ئەنجومەن.

سێیەم: نواندنی پەیمانگەکە، لەبەردەم دەستە رەسمییەکان و نارەسمییەکاندا.

چوارەم: بەرزکردنەوەی ڕاپۆرت لەبارەی ڕەوشی خوێندنەوە بۆ ئەنجومەنی پەیمانگە.

پێنجەم: هەر ئیشێکی دی کە ئەنجومەن دەسەڵاتی پێ بدات.

ماددەی هەشتەم:

یەکەم: ئەوەی لەپەیمانگە وەردەگیرێت و ئامادەکرێت بۆ قازێتی یان بۆ ئەندامی داواکاری گشتی، پێویستە ئەمانەی هەبێت:

١- پێویستە جنسییەی عێراقی بێت و، شایانی تەواوەتی هەبێت.
٢- هەردوو زمانی کوردی و عەرەبی بەخوێندن و بەنووسین بەرەوانی بزانێت.
٣- پێویستە رەوشت و ناوبانگی باش بێت و، بەجینایەتی دەسەنقەستی غەیرە سیاسی یان بەجونحەی ئابرووبەر حوکم نەدرابێ و، لەوەپێش لە پەیمانگە دەرنەکرابێ تەنیا مەگەر بەنەخۆشییەکی ناچاری و سەلمێنراو بەراپۆرتی لیژنەی پزیشکیی رەسمی لەبەر هۆی ناچاری.
٤- دەبێ لەهەموو ئەو نەخۆشی و کەمئەندامییانە سەلامەت بێ کە رێگەی ئیشەکەی لێ دەگرن.
٥- دەبێ لە زانکۆیەکی عێراقی یان لە زانکۆیەکی بڕواپێکراوەوە بڕوانامەی بەکالۆریۆسی وەدەست هێنابێ، بەمەرجێ خوێندنی تێدا رێك و پێك بێت و، لە (باشە)ش کەمتر نەخەملێنرابێ،
٦- تەمەنی لە (٤٠) ساڵ زیاتر نەبێ.
٧- دەبێ بۆ ماوەی (٨) ساڵ بەکردار لەدەزگاکانی وەزارەتی داد، یان ئەنجومەنی دادوەری، یان دادگاکانی پەیوەست بەوان کاری کردبێ، یان بۆماوەی لانی کەم لە (٨) ساڵ کەمتر نەبێ پارێزەرایەتی کردبێ یان وەزیفەیەکی یاسایی لەدایەرەکان و بەرێوەبەرایەتییە یاساییەکانی وەزارەت و دەزگا حکومییەکاندا کردبێ، بەمەرجێ هەر ساڵەی لانی کەم (٥) دەعوای گرتبێ جا ئەوەی بڕوانامەی ماجستێری لەیاسادا هێنابێ، دوو ساڵی لەو دوو ماوەیە بۆ دادەشکێ و، ئەگەر بڕوانامەی دکتۆرای لەیاسادا هێنابێ (٥) ساڵی بۆ دادەشکێ، ئەو کارکردنەش بەر لەوەرگرتنی بڕوانامەکان بوو بێت، یان پاش وەرگرتنیان هیچ فەرقی نییە.
٨- پێویستە حیزبی نەبێت یان سەر بەهیچ لایەنێکی سیاسی نەبێت، ئەگەر حیزبی بوو ئەوا پێویستە کاتێ بۆ پەیمانگاکە پێشکەش دەکات پەیوەندی خۆی بەحیزبەوە بپچڕێت.
٩- پێویستە لەتاقی کردنەوەی بەنووسین و بەزارەکیدا لەو یاسایانەدا سەرکەوێت کە ئەنجومەنی پەیمانگاکە بڕیاری دەدات.
١٠- پێویستە لەو رووبەڕوو بوونەوەیەدا سەرکەوێت کە ئەنجومەنی پەیمانگاکە لەگەڵی ئەنجامی دەدات.

دووەم: ئەو پارێزەرانەی لە پەیمانگەکە بۆ مەبەستی ئامادەکردن و شیاندن قبوڵ کراون، لەحوکمەکانی بڕگەی (٧، ٨)ی (یەکەم)ی ئەم ماددەیە دەبووردرێن.

ماددەی نۆیەم:

ژمارەی ئەوانەی کە ساڵانە وەردەگیرێن بۆ ئامادەکردنیان وەك قازی و ئەندامانی داواکاری گشتی لەسەر ئەساسی پلانی ئەنجومەنی دادوەران و وەزارەتی داد دیاری دەکرێن.

ماددەی دەیەم:

یەکەم: ئەو فرمانبەرەی لەپەیمانگا وەردەگیرێت ئیجازەی دوو ساڵ خوێندن وەردەگرێت بەمووچەی تەواو لەگەڵ دەرماڵەکانیدا.

دووەم: ئەو پارێزەرەی لەپەیمانگاکە وەردەگیرێت، دەرماڵەیەکی مانگانە وەردەگرێت بەقەدەر ئەو مووچە و دەرماڵانەی کە برادەرەکانی لەوەزیفەدا وەریدەگرن، بەپێی ساڵەکانی خزمەت و بڕوانامە.

سێیەم: هەر کەسێ لەبەر هەر هۆیەك لەپەیمانگە فەسڵ بکرێ، زامن دەکرێ بە گەڕاندنەوەی هەموو ئەو مووچە و دەرماڵانەی کەوەری گرتووە، مەگەر بەهۆی نەخۆشی ڕێگر و سەلمێنراو بەڕاپۆرتی لیژنەی پزیشکی فەرمی.

ماددەی یازدەم:

یەکەم: ماوەی خوێندن لە پەیمانگەدا چ بۆ ئامادەکردنی قازی، چ بۆ ئامادەکردنی ئەندامانی داواکاری گشتی، دوو ساڵی تەقویمییە.

دووەم: بۆ هەر ماددەیەك لەماددەکانی دەرس لەپەیمانگەدا و هەر لێ توێژینەوەکیش کە قوتابیان دەبێ پێشکەشی بکەن (١٠٠ نمرە) دادەنرێت.

سێیەم: پلەی بچووکی سەرکەوتن بۆ هەر ماددەیەك و لێ توێژینەوەیەك پەنجا لە سەدە (٥٠٪) بەمەرجێ موعەددەلی گشتی بۆ هەموو ماددە و لێ توێژینەوەکان لە شەست لەسەد (٦٠٪) کەمتر نەبێت.

چوارەم: (٦٠٪) نمرە، بۆ هەریەك لەماددەکانی مورافەعاتی مەدەنی و ئوسوولی دادگاییکردنی جەزائی تاقیکردنەوەکانی نووسین و، (٤٠٪)ی تریشی بۆ هەڵسەنگاندنی سالآنەی قوتابی دادەنرێ.

ماددەی دوازدەم:

هەر کەسێ (٢٠) سەعات لەهەر فەسڵێکی دراسی پێوار (غائب) ببێ، لەپەیمانگە فەسڵ دەکرێ، مەگەر پێوارییەکەی بەهۆی نەخۆشییەکی ڕێگرەوە بوو بێت، بەراپۆرتی لیژنەیەکی پسپۆڕی پزیشکی سەلمێنرابێت و، یان لەبەر هۆکاری ناچاری تر کە ئەنجومەنی پەیمانگە قبوڵی کردبێ، ئینجا دەتوانێ ساڵەکە لەگەڵ دەورەی ئایندەدا دووبارە بکاتەوە.

ماددەی سیازدەم:

یەکەم: لەئەنجامی کۆتاییدا، بە(مکمل) دادەنرێ لەهەر ساڵێکی دراسیدا، هەر کەسێ:

١- نمرەی سەرکەوتنی لەیەك ماددەدا، بۆ هەر فەسڵێکی دراسی بەدەست نەهێنابێ، یان لەو لێ توێژینەوەیەدا کەدەبێ پێشکەشی بکات، یان موعەددەلی گشتی بۆ ساڵێکی دراسی لە (٦٠٪) کەمتر بووبێ.

٢- لەتاقیکردنەوەی کۆتاییدا (دەوری یەکەم) دواکەتبێ بەهۆی نەخۆشییەکی ڕێگرەوە، کە بەراپۆرتی لیژنەیەکی پزیشکی فەرمی سەلما بێت و ئەنجومەنی پەیمانگەش قبوڵی کردبێت.

دووەم: (مکمل) لە موعەددەلی گشتیدا بۆی هەیە، یەك مادده یان زیاتر بۆ تاقیکردنەوە هەڵبژێرێ، بۆ ئەوەی نمرەی سەرکەوتن لە مەجموعدا بەدەست بهێنێ.

سێیەم: مکمل لەفەسڵی دراسیدا لەماددەیەکی دیراسەی تەتبیقیدا بەنووسین لەتاقیکردنەوەی موکمیلەکان ئیمتیحان دەدات و، هەڵسانگاندنی فەسڵیشی بۆ دەمێنێتەوە.

ماددەی چواردەم:

لەتاقیکردنەوەی کۆتاییدا، بەدەرنەچوو دادەنرێ، هەر کەسێ:

یەکەم: نمرەی سەرکەوتنی، لەیەك مادده زیاتردا، یان لەماددەیەك و لێ توێژینەوەی دەوری یەکەمدا بەدەست نەهێنا، یان لەیەکێکیاندا و موعەددەلی گشتی.

دووەم: مکمل بووبێ و، نمرەی سەرکەوتنی لەتاقیکردنەوەکانی موکمیلاندا بەدەست نەهێنابێ، یان لەبەر هەر هۆیەك بەشداریی تێدا نەکردبێ.

ماددەی پازدەم:

هەر کەسێ، لەهەر ماددەیەك لەو ماددانەی تاقیکردنەوەی تێدا دەکات،گزی بکات، یان لەساڵی یەکەمدا سەرنەکەوتبێ لەپەیمانگە فەسڵ دەکرێ، بەڵام ئەوەی لەساڵی دووەمدا سەرنەکەوێ ئەوە دەتوانێ بۆ تەنیا یەك جار بەو ساڵە دابچێتەوە لەگەڵ دەورەی دووەمدا، مەگەر دەرنەچوونەکەی بەهۆی گزییەوە بوو بێت.

ماددەی شازدەم:

دەرچوانی پەیمانگەکە دەکرێن بەم دوو پلەیەی خوارەوە:

یەکەم: پلەی (أ): هەموو ئەوانە دەگرێتەوە کە موعەددەلی هەموو ماددەکانیان و لێ توێژینەوەکەیان بۆ هەردوو ساڵەکە لە(٨٠٪) کەمتر نییەو، یەك ساڵیشی پێ دەدرێ بۆ مەبەستی زیادە و تەرفیع.

دووەم: پلەی (ب): هەموو ئەوانە دەگرێتەوە کە موعەددەلی هەموو ماددەکانیان ولێ توێژینەوەکەیان دەکاتە (٧٠٪) لەسەد و، تا (٧٩٪) حەفتاونۆ لەسەد بۆ هەردوو ساڵەکە، ماوەی (٦) شەش مانگیشیان بۆ مەبەستی زیادە و تەرفیع پێدەدرێت.

ماددەی حەڤدەم:

سەرکەوتووەکان لەکۆتایی ساڵی دووەمدا تەسنیف دەکرێن بۆ قازی و ئەندامانی ئیددیعای گشتی بەپێی پێداویست و بەپێی نمرە و، ئارەزوو.

ماددەی هەژدەم:

دەرچووی پەیمانگە بەپێی فەرمانی (رسوم) هەرێم دادەمەزرێ، لەمەنسەبی قازی سنفی چوارەم ئەگەر بۆ قازێتی شیاو کرابوو، یان بە وەزیفەی جێگری داواکارە گشتی لەسنفی چوارەم دادەمەزرێ ئەگەر بۆ ئەم وەزیفەیە شایان کرابوو، ئەوەش بە مووچە و سنف و ئەو پلەیەی کەبەپێی بڕوانامەکە و خزمەت و ئیش و ئەو (قدم)ەی کە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە پێی دەدرێ. ماوەی خوێندن لە پەیمانگەکەدا بە مومارەسە دادەنرێت بۆ مەبەستی دامەزراندن و دیاریکردنی مووچە بۆ کەسێك کە خاوەن وەزیفە نەبێت.

ماددەی نۆزدەم:

کەسێ ئەم پەیمانگەیە تەواو بکات، بڕوانامەی (دەبلۆمی بەرز)ی لە زانستەکانی دادوەریدا پێدەدرێ کە دان بەوەدا دەنێ کە پێداویستیەکانی خوێندنی پەیمانگەکەی تەواو کردووە و، تەقدیرەکەشی تێدایە و، ئاماژەش بە زنجیرەی دەرچوونەکەشی دەکات.

ماددەی بیستەم:

هیچ قازییەك یان جێگرێکی داواکای گشتی دانامەزرێ، دوای دەرچوونی ئەم یاسایە، مەگەر لەپەیمانگەی بەرزی قازییەکان دەرچووبێ، یان لەهەر پەیمانگەیەکی قەزائیی هاوشانیدا لەعێراق دەرچووبێ.

ماددەی بیست و یەکەم:

بەدەر لە حوکمی ماددەی بیستەم لەم یاسایە، دامەزراندنی قازییەکان و ئەندامانی داواکاری گشتی، بەپێی حوکمەکانی یاسای دەسەلاتی دادوەریی بەرکار لەهەرێمی کوردستان ـ عێراقدا دەبێت، تا تەواوکردنی دەورەی یەکەمی پەیمانگە دادوەری، کە بەپێی ئەم یاسایە دامەزراوە.

ماددەی بیست و دووەم:

وەزیری داد بۆی هەیە ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسانکردنی جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربچوێنێ.

ماددەی بیست و سێیەم:

پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران، لایەنە پێوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

ماددەی بیست و چوارەم:

کار بەهیچ دەقێکی یاسایی یا بڕیارێك ناکرێ لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا پێچەوانە بێت.

ماددەی بیست و پێنجەم:

ئەم یاسایە لەرۆژی بلاوکردنەوەی لەرۆژنامەی (وەقایعی کوردستان)ەوە جێبەجێ دەکرێت.

مسعود بارزانی
سەرۆکی هەرێمی کوردستان ـ عێراق

هەولێر

٢٧/ جۆزەردان/ ٢٧٠٩ ی کوردی

٢٤/ جمادی الثانی / ١٤٣٠ ی کۆچی

١٧/حوزەیران / ٢٠٠٩ ی زایینی

هۆكاری دانانی ئەم یاسایە

لەبەرئەو پەرەسەندن و پێشكەوتنەی لەهەرێمی كوردستان ـ عێراق، لەبواری بـەكارهێنان و دامەزرانـدنی دەزگـا دەستوورییەكاندا روویداوە و، لەبـەر ئـەوەش كـە یاسـای دەسـەڵاتی قـەزاوەت ژمـارە (٢٣)ی سـاڵی ٢٠٠٧ دەرچووە، كە لەحەقیقەتدا بەهەنگاوێكی نـوعی گـەورە دادەنرێـت لـەرەوتی سـەربەخۆیی دەسـەڵاتی دادوەری لەهەرێمەدا و، بۆ پەیداكردنی هاوگونجان لەگەڵ ئەو پەرەسەندن و پێشكەوتنەدا و بۆ بـەهێزكردنی ئـەو رەوشـەو لەپێناوی پەیداكردنی كادیرێكی زۆری خاوەن عیلم و زانست و پیشە بۆ ئەو دەزگایانە، وەك قـازی و ئەنـدامانی ئیددیعای گشتی كە بتوانن ئیشی سەرشانی خۆیان بە لێزانی و توانایی و لێهاتوویی ببەنە سەرو، بـۆ پێشخـستن و بەرەوپێش بردنی كەفائەتی ئەو قازی و ئەندامانی ئیددیعای گشتییەكە هێـشتا لەخزمەتـدا كاردەكـەن و لـەپێناوی بەرزكردنەوەی ئاستی زانستی و یاسایی ئەو كارمەندانەی كە لەو دەزگـا قەزاییانـەدا كاردەكـەن و، لـەو دەزگـا عەدلییانـەدا تێدەكۆشـن و، لـەپێناوی بەرزكردنـەوەی كەفائـەت و لێهاتوویانـدا، بـۆ ئـەوەی بتـوانن پۆسـتی جۆربەجۆرەكانی دادوەری وەربگـرن و، لـەپێناوی پەرەپێـدان و پێشخـستنی ئاسـتی یاسـایی ئـەو كارمەندانـەی لەدەزگا فەرمییەكان و نیمچە فەرمیەكاندا لەهەرێمدا كاردەكەن وبەرزكردنەوەی نەوای پارێزەرانیش بـەدیهێنانی هەموو ئەو ئەمانجانەدا، ئەم یاسایە دانرا...